

9
SPECIMEN PHILOSOPHICVM
INAUGVRALE
DE
D V E L L O,

1786
QVOD
EX DECRETO
AMPLISSIMI ORDINIS PHILOSOPHICI
IN REGIA FRIDERICIANA,

PRAESIDE
FRIDERICO AVGVSTO WOLF,
ELOQVENTIAE ET POËSEOS PROFESSORE PVBL. ORDIN.
ET FACVLTATISP HILOSOPHICAE H. T. DECANO
SPECTATISSIMO,

PRO
SVMMIS IN PHILOSOPHIA ET AA. LL.
HONORIBVS,
ERVEDITORVM EXAMINI
SVEMITTIT

AHASSVERVS DOYER,
ZWOLLA · BATAVVS.

AD DIEM VIII. APRILIS MDCCCLXXXVI.
H. L. Q. S.

H A L A E
IN OFFICINA GRVNERTIANA.

SECONDEM PHILOSOPHIUM

IN AVGARAE

DE

D-V-E-L-L-O

1760

EX DECRETO

ACADEMIAE REGIAE PHILOSOPHICAE

IN REGIA RESIDENCIA

PRaeside

FRIDERICO AUGUSTO WOLFF

PROFESSORIS ET REGII PRINCIPIS PALATINI

RECTORIS PHILOSOPHICAE IN REGIA

ACADEMIA

SUMMIS IN PHILOSOPHIA ET AA. II

HONORARIIS

EXAMINIS

EXAMINIS

ANASSERVS DOKER

AVGARAE

AD DIEM VIII APRILIS MDCCCLXXVI

M. D. C. C. C. L. X. V. I.

HABEAT

IN REGIA RESIDENCIA

VIRO MAXIME REVERENDO
H. OOSTERBAAN,

IN GYMNASIO TELEIOBAPTISTARVM AMSTELAEDAMENSI
THEOLOGIAE ET PHILOSOPHIAE PROFESSORI,

ET

VIRO CELEBERRIMO
E. A. EBERHARD;

IN REGIA FRIDERICIANA
PHILOSOPHIAE PROFESSORI PVBL. ORDIN.,

NEC NON

VIRO SVMME VENERANDO
A. H. NIEMEYER,

IN REGIA FRIDERICIANA THEOLOGIAE PROF. PVBL.
ORDINAR., PAEDAGOGII REGII ET ORPHANOTROPHEI
CONDIRECTORI ET SEMINARII THEOLOGICI
INSPECTORI

Hanc disputationem grato animo

D. D. D.

AUCTOR

A. DOYER.

VIRO MAXIME REVERENDO
H. OOSTERBAAN,
IN ORDINE THEOLOGICO ET PHILOSOPHICO PROFESSORI

VIRO CEELEBRIMO
E. A. EBERHARD,
IN REGIA PRUSSICA PHILOSOPHIAE PROFESSORI PUBL. ORDIN.

VIRO SVMME VENERANDO
A. H. NIEMEYER,
IN REGIA PRUSSICA THEOLOGIAE PUBL. ORDIN. PROFESSORI
ORDINARI, FACULTATIS REGIAE ET ORATORII
CONDICTIONIS ET SEMINARIUM THEOLOGICUM
INSPECTORI

A. BOYER

SPECIMEN PHILOSOPHICVM
IN AVGVRALE

DE

D V E L L O.

---

§. 1.

De duellis in hac disputatione ita scribere a nobis est constitutum, vt, praemisâ definitione, prima parte agamus de illorum origine et progressu; secunda probemus illa esse illicita, et cum iuri civili, tum iuri naturae et ethicae contraria; postrema tandem refellamus eos, qui duellorum patrocinium susceperint.

§. 2.

Duellum est certamen duorum ex condicto et vulnerandi animo, ob injuriam privatam, armis susceptum. Hac definitione duellum distinguitur partim ab illo certamine, quod Gallica voce vulgo *Rencontre* dicitur, quodque, vtriusque licet fiat consensu, non tamen ex condicto instituitur, nulla data consultandi ac praemeditandi mora. — Partim quoque ab iis digladiationibus, quas duo certantes ineunt exercitii gratia, vel quamlibet aliam ob causam, modo absit laedendi et vulnerandi animus. — Partim de-

A

nique

nique ab iis certaminibus, quae a veteribus haud raro instituta legimus publicae litis dirimendae siue belli finiendi causa.

Non ignoramus, fuisse hanc vocem quondam a Romanis alia significatione vsurpatam, et magis latine dici *certamen singulare*: atamen, vt omnem evitemus in scribendo ambiguitatem, receptam ubique vocem rejicere non fuimus ausi.

PARS PRIMA

DE

DVELLORVM ORIGINE ET PROGRESSV.

§. 3.

Sunt qui duella veteribus cognita fuisse censeant. Sed in errore versari videntur. Non tantum enim apud historicos ea de re altum est silentium, verum etiam apud illos, qui philosophiam moralem litteris mandarunt. Nullam enim illorum mentionem facit neque ARISTOTELES in Ethica ad Nicomachum, neque CICERO in libris de officiis, neque SENECA. Tandem quoque litigantes nunquam ad duella confugisse legimus. Unico illud exemplo probasse sufficiat. Primo statim Iliados libro narrat HOMERUS litem inter Agamemnonem et Achillem. Conviciis licet, distertiis et exprobrationibus se invicem petant acerrimis, alter tamen alterum non provocat. Quod, nisi duella tunc temporis Graecis omnino incognita fuisse statuamus, eo magis admirandum est, quod prae-

praecipua irae Achillis causa erat formosa Briseis, quam valde amabat, quamque sibi petebat Agamemnon.

§. 4.

Qui contrarium statuunt, ad istiusmodi provocant exempla, quae nostram magis probant sententiam, quam suam. Huc referas exemplum *Davidis et Goliathi* I Sam. XVII. — *Menelai et Paridis*. HOMERI Iliad. III. v. 71 sqq. *Aeneae et Teucri* VIRGILII Aeneid. XII. v. 75 sqq. — *Curviatorum et Horatiorum* LIVII L. I. c. 23. — Omnibus autem his locis sermo est de certaminibus publicis, quae fiebant, ut bella finirentur, utque sanguini multorum parceretur, icto saepe antea foedere, ut victi putarentur et haberentur, quos, qui succumberet, pugnando repraesentasset. — Deinde quoque antiquitus duorum exercituum eorumque hostilium milites, se provocantes, singulari certamine cominus aliquando pugnant; quorsum inter alia referendum putamus exemplum *Eurybatis*, qui, tribus istiusmodi certaminibus victor, quarto tandem succubuit. HERODOTI L. VI. c. 92. Sed haec quoque certamina, quod facile videre est, non fiebant ob injuriam privatam, sed in honorem et salutem patriae.

§. 5.

Quod si igitur veteribus incognita fuerunt duella, consequens est, illorum esse aliunde originem repetendam, et, siquidem id sequi velimus, quod maximam prae se fert probabilitatis speciem, hanc originem reperiamus necesse est in *gente Germana*, incluta quondam, nunc quoque magis. Nam primum illorum mores, quorum nobis descriptionem reliquit elegans in primis historicus TACITUS, in libro *de moribus Germanorum*, ita erant comparati,

parati, ut facile duellis et ansam dederint et originem. Deinde quoque ii fuerunt Germani, qui post Romani imperii occidentalis interitum, fluminis instar ripas transcendentis, limumque deponentis eundo, paulatim uniuersam fere inundarunt Europam, populosque, quibuscum se miscuerunt, participes fecerunt morum. Unum et alterum argumentis probabimus.

§. 6.

Si qua gens moribus suis januam quasi duellis aperire dici possit, illa profecto est, quae semper incedat armata; fortis sit ac bellicosa; cui rixas dirimere gladio non sit insolitum; cui insuper criminale desit forum; superstitiosa adeo, ut posse Deum putet, tamquam oraculum, consuli, cum sortitionibus, tum quoque certamine singulari, illius causam a Deo accipi censens, qui victor ex eiusmodi certamine discedat. Ita autem affectos fuisse mores Germanorum, luculenter nos loco citato docet TACITUS. *Nihil enim, inquit, neque publicae neque privatae rei, nisi armati agunt c. 13. — Coeunt certis diebus, cum aut inchoatur luna, aut impletur. Confidunt armati. Silentium per sacerdotes imperatur. Mox rex vel princeps audiuntur. Si placuit sententia, frameas (i. e. lanceas) concutunt. c. 14. — Si ciuitas, in qua orti sunt, longa pace et otio torpeat, plerique nobilium adolescentium petunt ulro eas nationes, quae tum bellum aliquod gerunt, quia ingrata genti quies. Nec arare terram, aut expectare fruges tam facile persuaseris, quam vocare hostes et vulnera mereri. Pigrum quum imo et incers videtur, sudore acquirere, quod possis sanguine parare. c. 14. — Ad convivia procedunt armati. Diem noctemque continuare potando, nulli probum. Crebrae, ut inter vinolentos, rixae, raro convitiis, saepius caede et vulneribus transiguntur. c. 22. — Nec animadvertere, neque vincere,*

cire, ne verberare quidem, nisi sacerdotibus commissum, non quasi in poenam, sed velut Deo imperante. c. 7. — Et, enarrato quomodo fortiri follerent, ita pergit: *Est et alia observatio auspicioꝝ, qua gravium bellorum eventus explorant. Ejus gentis, cum qua bellum est, captivum cum electo popularium suorum, patriis quemque armis, committunt. Victoria hujus vel illius pro praejudicio accipitur. c. 10.* — Haec TACITUS, quae abunde indicare nobis videntur, mores Germanorum ad duella valde fuisse propensos. Hactenus de moribus Germanorum.

§. 7.

Alterum est, vt argumentis demonstramus, Germanos post exitum seculi IV. omnem fere invasisse et occupasse Europam. Ne autem hic copiosiores simus quam par est, non anxie in singulos populos inquirere libet. Probasse sufficiat, *Westgothos*, qui seculo V. sibi subjecerunt Hispaniam, et *Francos*, qui eodem seculo occuparunt Galliam, a Germanis fuisse oriundos. *Saxones* enim, Heptarchiae in Anglia eodem et sequenti seculo auctores, fuisse Germanos, haud facile quis in dubium vocaverit.

Quod igitur ad *Gothos* attinet, qui sibi subjecerunt Hispaniam, plurima sunt argumenta, quae evincunt, origine illos fuisse Germanos. Et primo quidem lingua, qua utebantur Gothi, non obscure indicat, illos e Germania prodiasse aliquando; tanta est inter veterem linguam Germanicam et Gothicam similitudo. Illud enim nonmodo apparet ex notissima illa N. Testamenti versione, quam nobis reliquit Gothorum Episcopus VLPHILAS, quae, quod litteras habet argento pictas, *codicis argentei* nomine magis etiam est celebrata; verum etiam ex hodierna lingua Hispanica, quae, vt ejus et Germanicae linguae periti uno ore consen-

tiunt, plurimas habet Germanicae originis voces. — Idem deinde docet TACITVS de mor. Germ. C. 43. his verbis: *Trans Lygios Gothones regnant, paulo jam adductius; (i. e. regnant adductioribus habenis) quam caeterae Germanorum Gentes* — Tandem, vt alia veterum testimonia taceamus, vnum tantum PAVLI WARNEFRIDI in hist. Longobard. L. I. C. I. addere libet: *Gothi, inquit, Wandalique, nec non aliae feroces et barbarae nationes, e Germania prodierunt.*

Francos deinde Germanicae fuisse originis, vna satis probari potest celeberrima illa tabula PEVTINGERIANA, quae, regnante Imperatore Theodosio, delineata est atque picta. In hac tabula, quae exstat quoque in hujus Academiae Bibliotheca, in Germania parte Occidentali, haec sunt magnis litteris scripta verba: *Chauci, Ampsuarui, Cherusci, Chamavi, qui et Franci.* Franci est vox generica, quae tanquam species complectitur Chaucos, Ampsuaruos, etc. Ergo Franci populus fuerunt Germaniae. — Huic assumptioni non est contrarium TACITI de Francis silentium. TACITVS enim tantum omisit vocem genericam, species autem vtrique recensuit, Chamavos, Chaucos, etc. de Mor. Germ. C. 33. 35. 36. — Plura argumenta habet Illustrissimus DE HERTZBERG in doctissima dissertatione: *Von der Ueberlegenheit der Deutschen gegen die Roemer etc.*

§. 8.

Quod reliquum est, paucis persequamur oportet primam duelli significationem. Quemadmodum enim id, quod Romani appellebant *nauem*, longe alia res erat, quam quod nos, si Latine loquimur, eadem voce insignimus, sic duellum olim non idem signi-

significabat, quod nunc. Duellum scilicet in initio nihil aliud erat, quam fortiendi genus quoddam. Sors enim est casus fortuitus, cuius incerto euentu componuntur lites. Ex hac definitione patet, quotquot fuerint casus euentus incerti, tot modis posse litigationes ad sortem reuocari; deinde, idem igitur quoque posse certamine singulari, quoniam ejus euentus est incertus. Opinabantur vero etiam majores nostri, exitum certaminis ita a Numine Dei dirigi, ut, qui esset in culpa, inferior discederet. Hanc fuisse veterum sententiam, sequentia docent. Primum enim hanc opinionem de specialissima Dei prouidentia, quae conspicua sit miraculis, apud omnes reperimus gentes barbaras et inopolitas; ergo et majores nostros illam habuisse verisimile est. Deinde narrat TACITVS, (l. c. C. 10.) fortitionibus non tantum vfos fuisse Germanos; verum etiam hoc ipsum fortiendi genus, ope certaminis singularis, illos adhibuisse, supra, in fine §. 6, ex eodem auctore probauimus. Tum quoque adeo erant Germani libertatis amantissimi, ut a nullo homine, sed a Deo tantum vellent judicari. *Nec animaduertere, inquit TACITVS, (l. c. C. 7.) neque vincere, ne verberare quidem, nisi sacerdotibus commissum, non quasi in poenam, sed velut Deo imperante.* Idem denique ex eo efficitur, quod deinceps referri solerent duella in numerum *ordalium*. Ordalia enim nihil aliud erant, nisi varia fortiendi genera, quibus rogabatur iudicium Dei.

Obiter hic animaduertendum est, vocem *Ordalia* nouum esse iudicium; duellorum originem esse a Germanis reperendam. Ordalia enim est a voce Germanica *Urtheil*. quod *iudicium* significat.

For-

Forte majores nostri dixerunt *Ordel*, quia lingua Belgica etiam nunc dicitur *Oordeel*.

Liceat et hoc addere, hanc majorum opinionem verifimiliter ansam praebuisse, cur tanto opprobrio tantaque contumelia affecti sint illi, qui oblatum duellum accepturos se negarent. Eo ipso enim declarabant, quod nollent se subicere iudicio diuino, quamobrem tanquam impii non exiguo dedecore digni habebantur.

Non diffiteor, simili quoque modo saepe comparata fuisse certamina singularia Graecorum Romanorumque; sed ista non ad nos peruenerunt, quocirca duellorum origo non est ab iis repetenda.

Haecenus de *origine*. Nunc dicemus de *progressu* duellorum.

§. 9.

In initio quidem non adeo frequentia erant duella; sed progressu demum temporis aucta sunt et valde multiplicata. Et variae quidem hujus sunt progressus causae, quarum praecipuas ordine hic recensere conabimur.

Et primam quidem multiplicationis duellorum causam ea dederunt exempla, quibus noxius, etiamsi esset viribus superior, inferior tamen ex duello discederet. Nec raro factum hoc esse constat. Quod autem mirum nemini videbitur, qui animo perpendarit, quantum roboris et virium recta possit conscientia adde, mala contra quantum detrahere.

§. 10.

Augebantur quoque duella, postquam non tantum legibus scriptis erant permessa, verum iisdem etiam aliquando iussa et
prae-

praescripta. Quod primis jam temporibus factum esse legimus. GVNDEBALD enim, licet sapientissimus et prudentissimus sui temporis esset Longobardorum rex, legibus tamen Burgundicis, quas exeunte fere seculo v. conscribi iussit, expressis verbis iurjurandi loco permisit duellum. vid. I. BASNAGE *dissertation historique sur les duels et les ordres de Chevalerie* C. 4. §. 8. et M. L. SCHMIDT *Geschichte der Deutschen* L. II. C. 1. Codice quoque salico, qui, eodem SCHMIDTIO auctore, L. II. C. 8. anno fere post Christum 422. scriptus est, atque mutatus deinde, ut cum praeceptis religionis Christianae magis consentiret, ab Ostgothorum rege THEODORICO; hoc, inquam, codice non solum licita erant duella, verum quibusdam etiam casibus expresse iussa mandataque. BASNAGE l. c., negante quidem SCHMIDTIO, qui tamen refert, Francos, quibus erant hae leges latae, haud diu post duella quoque a Burgundis accepisse. L. II. C. 8.

§. II.

Sed non modo lege civili permittebantur duella, verum etiam lege ecclesiastica. Episcopus enim Romanus NICOLAUS I., quamquam antea clericorum nonnulli et concilium quoque Valentiae a. 855. certaminibus singularibus sese opposuissent, anno tamen 858. duella iusta et licita fore declaravit, quippe quae permissa essent legibus Salicis et Gombetticis, i. e. Burgundicis. BASN. C. 4. §. 9. Et, licet concilia majora haud permisisset duella noverim, non ita tamen fecerunt minora, quod vnicuique tantum exemplo probasse sufficiat. In concilio, a. 1002. Selingostadii habitum, constitutum est, *si maritus vel uxor adulterii esset accusatus, et si alteruter duellum peteret, ut ipsi permitteretur.* Ibid. C. X. §. 9.

§. 12.

Hoc cum fecerit ecclesiae caput, vel conjectura prospici et a priori, ut dicitur, poterit, quid auferint, quidque praestiterint ecclesiae membra, Episcopi, Sacerdotes, Monachi, caeterique. Longa igitur demonstratio superuacanea foret. Provocare tantum liber ad leges, quas congeffit et scripsit Wormatiensis ecclesiae Episcopus BURCHARDVS. In his legibus et haec reperiuntur verba: *si quis ex familia contenderit cum socio suo de vnaqualibet re, et si testimoniis lis discerni nequeat, volumus: ut duo eligantur ad pugnam et cum duello litem decernant* Codex Probation. n. LI. p. 48. — Et Monachi aliam quoque ob causam hanc superstitiosam opinionem non modo non eradicarunt, sed firmiter etiam hominum animis imprimere studuerunt. Hi scilicet, divitiarum amantissimi, callide hanc rem in lucrum suum conuertere nouerant. Etenim duello concertaturi, ex illorum praeceptis, nocte ea, quae fatalem diem praecederet, in templo precari, peccata confiteri et sacramentum accipere solebant, quod non sine fructu, qui clero redibat, factum fuisse putandum est.

§. 13.

Haud parum quoque incrementi duellorum dira cepit libido ex ordinibus Equitum, qui valde augeri societatesque inire cum maxime coeperunt Seculo XII. in Palaestina, tempore et occasione expeditionum cruciatarum. Videntur quidem sub initio instituta horum ordinum, quae aliorum tantum salutem atque vtilitatem spectabant, satis pura et sincera mansisse. Ita obligatione tenebantur equites, vi et armis religionem Christianam, viduas orphanosque defendendi, viasque publicas immunes reddendi a prae-

praedonibus, qui peregrinantibus in terram sanctam essent molesti. Sed progressu deinde temporis, primis his derelictis institutis, secuti sunt alia, quae reddiderunt equitum animos ad duella propensiores. Quod abunde videre est ex ritibus, qui sequenti jam seculo instituebantur, quando quis eques crearetur. Initiandus enim ictu perebatur, hisce additis verbis: *esto hic ictus vitimus, quem patienter feras.* Hunc aliosque ritus, qui observabantur in creandis equitibus, scripsit jam a. 1260. DARIUS, professor in Academia Bononiensi. vid. quoque BASN. c. X. §. 2.

§. 14.

Sed haud scio, an quid magis contulerit ad duellorum numerum augendum, quam quod ipsi medii aevi professores publice in academiis duella defendere ausi sint. Tunc temporis enim haud raro in cathedris academiarum, in primis Italicarum exonebatur *scientia*, ita dicta, *cavalleresca*, qua anxie et subtiliter inquirebatur in has et similes quaestiones: *quis esset victor in duello, quo alter nasum, alter oculum amisisset; quomodo honori ejus consuleretur, qui inter provocationem et duellum diem forte obiisset; et quae sunt hujus generis aliae, quas habet BASNAGIUS c. X. §. 4 sqq.* Tales cum essent praeceptores, quales fuerint discipuli, quorum animis adamata haec disciplina tanta auctoritate instillabatur, haud difficile intelligitur. Praeclare profecto de juvene dixit HORATIUS, quod sit *cereus in vitium flecti.* Tunc flammam in studiosorum animis accensas putemus, quae ad hunc usque diem extinguuntur frustra.

§. 15. Cum hic in tradendis caussis verfamur, quibus latius indies ser-
 pferit in animos duellorum pestis, non omittenda quoque est ea,
 quae ducitur ab exemplo virorum illustrium et in auctoritate con-
 fitorum, quorum mores et viuendi rationem non impigre imi-
 tantur omnes, vt est in proverbio: *regis ad exemplum totus compo-
 nitur orbis.* Multa enim nobis exhibet historia exempla, comites,
 duces, quin ipsos reges duella iniisse. Etenim, vt alia omitta-
 mus, omnibus historicis est notissimum, imperatorem CAROLUM V.
 ad duellum provocasse Galliae regem FRANCISCUM I, quod hic,
 secus quam promiserat, ducatum Burgundiae illi tradere omisisset.
 Sed non solum principes, verum etiam monachos duellorum non
 puduit; monachos, qui, dum prauos aliorum mores corrigerent,
 bonos exemplo suo corruperunt. Horum frequentia duella oc-
 casionem dederunt huic decreto ALEXANDRI III, qui a 1159.
 est pontifex factus: *si clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel obla-
 tum susceperit, deponendus.* Addit tamen, ne seuerior videretur:
sed misericorditer episcopus cum eo dispensare poterit. Decret. Greg.
 L. V. tit. 14.

§. 16.

Possunt quoque huc referri omnes illae caussae, quibus fuit
 effectum, vt amor et libido armorum facinorumque, proinde et
 duellorum, in hominum animis excitarentur. Harum caussarum
 quatuor potissimum hic exponemus.

Prima est istius aevi educatio. Patres assidue filiis narrabant
 suas et majorum res gestas, duellis, vt verisimile est, nequaquam
 omisissis. Quantum in duellorum admirationem, amorem, imita-
 tio-

tionemque rapuerint hi sermones tenerum cereumque puerilis aetatis animum, dicere est supervacaneum.

Altera est *fabulae*, quae dicuntur, *Romanenses*, quarum origo a seculo fere XII. est repetenda. His nimirum fabulis exponebantur praecipue facta heroum periculosa, et haud raro miraculosa, qui pugnaverint, quique vicerint alios heroes, gigantes, bestias, monstra. Quae cum a plerisque tunc temporis et legerentur et laudarentur, vix aliter potuit, quin ad imitationem propulerint fervidum et gloriae cupidum iuventutis animum.

Tertia est solennitas, qua publice olim juvenibus indui solebant arma, quae non minus desiderabantur a juvenibus Germanorum, quam ab Romanorum toga. Vetus hic mos erat, cuius iam mentionem facit TACITUS de mor. Germ. c. XIII. *Arma sumere, inquit, non ante cuiquam moris, quam civitas suscepturum probaverit. Tum in ipso concilio, vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus, scuto frameaque juvenem ornant, Hic primus iuventae honos.*

Quarta denique causa est certamina equitum ludicra, quae *Torneamenta* vulgo appellantur. In initio haec certamina fiebant, ne dedicerent equites belli peritiam, adhibitis lanceis non ferro obductis, gladiis non acutis. Sed progressu temporis haec omnia in pejus mutari, armaque adhiberi nocentia, quin imo laetifera. Splendidissime instituebantur hi ludi et magnis sumptibus, iisque ad admirationem omnes alliciebantur spectatores. Quanta enim cum admiratione haec spectacula visa sint, docere poterit AENEAS SYLVIUS, qui postea PII II. nomine sedem Romanam occupavit, in libro de mor. Germ. pag. 1058 operum. *Suspensa, inquit, res est, ac fere incredibilis, quanta peritia est equos rege-*

re, flectere atque in gyrum ducere, quanta sagittandi ars, quantum lancearum usus, quae clypeorum agilitas, quae stringendi versandique gladios scientia.

§. 17.

Verbo tandem est dicendum de *Feudis* et de *jure manuario*, quibus, siquidem non auctam, servatam tamen armorum duellorumque putamus consuetudinem.

Et *vassalli* quidem, feudorum domini utiles, qui, licet sub Carolo demum simplici, hoc nomine appellari coeperint, revera tamen diu ante extitisse habendi sunt; (SCHMIDT L. I. c. 12.) *vassalli*, inquam, non tantum erant obligati dominis suis, simulac erat necesse, armis et viribus praesto esse, verum etiam ipsa feuda ab omnibus aggressoribus et molestatoribus liberare tenebantur. Vnde factum est, cum hi perpetuo sere in armis et bellis essent, ut animum militarem et dimicandi libidinem, quae erat inter homines, cum servaverint, tum etiam latius indies propagaverint.

Quod vero ad *jus manuarium* attinet, animaduertendum est, medii aevi nobiles atque equites fora ac judicia, in quae vocarent alios, neque agnovisse, neque habuisse, sed unumquemque injuriam sibi illatam propria vindicasse manu. Hoc sibi licere censebant dicebantque ex *jure manuario*, quia puto sibi illatas injurias propria manu vlciscebantur. Hoc ergo jus necessario multis duellis ansam dedisse, nemo non videt. Sed sequenti deinde tempore, abutentes hoc jure, quaevis quoque atrocinita impune sibi permessa esse, et verbis et re ipsa declarabant. *Germani et Alemanni*, inquit BOGGIUS, scriptor Italus (in libro de Imper. Rom L. II.

c. 12.) eos, qui procul urbibus, aut qui castellis et oppidulis dominantur, quorum magna pars latrocinio deditur, Nobiles censent. Vnde iterum fuit effectum, vt obligatione tenerentur fere omnes armorum peritiae incumbendi, alii se defendendi, alii aggrediendi causa et consilio. Ab armorum autem peritia ad duella quam facilis sit transitus et gliscens, plusquam satis experientia quotidie docet.

§. 18.

Expositis causis, quibus latius serpsit dira duellorum libido, restat, vt verbo dicamus, quae fuerint causae, quibus sit imminutum hoc malum, quaeque fuerint quasi medicinae, quibus animi hic morbus quodammodo saltem sit sanatus. Nam medii aevi seculis duellorum cupidinem altius hominum animis inhaesisse, quam nunc, ex iis, quae haecenus disputauimus, facile efficitur.

Et praecipua quidem causa, qua, si non penitus extirpata, valde tamen est imminuta duellorum cupido, benignior est Philosophiae lux, quae, per multa secula fere extincta, tandem duplici potissimum de causa coepit elucere. Altera est Typographiae inuentio circa annum 1450, vnde primum factum est, vt librorum exemplaria et valde multiplicarentur, et minori pretio venderentur; deinde autem, vt frequentius et a pluribus legerentur. Altera vero causa est expugnatio Constantinopolis a. 1453. a Turcarum Imperatore Mohammede II. Qua vrbe capta non diu viri docti, qui ibi degerant, manserunt; nihil quippe fauoris praesidiique in barbaris Turcis inuenerunt litterae. Petierunt itaque Italiam; et primum Italos, a quibus humaniter excipiebantur, sua imbuerunt doctrina, in primis autem notitia linguae Graecae,

et

et simul cum ea litterarum quoque Graecarum amore; deinde vero purior haec ex Graecis hausta philosophia transit per omnem Europam occidentalem. — Ambae hae causae, si non immediate, mediate tamen vehementissime se opposuerunt duellis, et magna vi ulteriorem illorum progressum inhibuerunt; eo quidem successu, ut, quamquam non radicitus extirpata, mirum tamen quantum sint imminuta.

Et primo quidem jus illud manuarium ab Imperatore Maximiliano I, comitiis Wormatiensibus, a 1495. est abrogatum. vid. SCHMIDT L. VII. c. 27. — Deinde vero, quod diu erat desideratum, a Luthero tandem et Zuinglio circa annum 1520. ecclesia in capite et membris est mutata; fraus clericorum insatiabilisque illorum avaritia et regnandi cupido detecta; ordalia sublata. — Pontifices quoque Romani non iniuste, sed seuerè tamen, in duellantes animaduertere, illosque excommunicare coeperunt; in primis Papa IULIUS II. a 1505. et magis etiam ejus successor LEO X a 1519. vid. septem. decret. L. V. tit. 17. *de duello*. — A. 1668. tandem Imperator LEOPOLDUS in Germania, et LUDOVICUS XIV. in Gallia per omne imperium et regnum interdixerunt duella; quorum exempla cum caeteri Europae principes secuti sunt, tum in primis quoque Elector Brandenburgiae FRIDERICUS III. nobilissimo edicto a 1688, quod semel atque iterum deinceps est renouatum, praecipue vero a FRIDERICO II. nunc maxima cum laude et gloria regnante.

Haectenus de duellorum origine et progressu.

PARS SECVNDA
DE
 RATIONE DVELLORVM
 AD LEGES.

§. 19.

Exigit ordo, quem §. 1. nobis proposuimus, vt secunda hac parte ostendamus, duella cum juri positiuo, tum juri naturae et ethicae esse contraria. Cum autem nemo dubitat, quin jure positivo interdicta sint duella, cum quoque de eo, quantum fere satis, §. praecedenti diximus, cum denique in sequentibus ea de re dicendi redibit occasio; hoc tantum loco argumentis probare conabimur, duella principiis juris naturae et ethicae esse incongrua.

§. 20.

Vt autem melius intelligatur, quid efficere et probare velimus, ante nobis erit constituendum, quae sit differentia inter *jus naturae* et *ethicam*. Eo autem vt plana via perueniamus, a definitione *obligationis* et *juris* ordiamur oportet. — Et obligatio quidem est necessitas moralis. Opponitur necessitati physicae siue coactioni. Ex. gr. qui aliquem vi prostrudit, is illum necessitat physice; qui autem argumentis et motivis eo alium perducit, vt libere progrediatur, is illum necessitat moraliter, i. e. *obligat*. — Jus vero est facultas agendi moralis, i. e. facultas quiduis agendi, modo non obstat impedimentum physicum vel morale. Ita cuiuslibet jus est ambulandi in foro; si autem magistratus vetaret, jus
C
illud

illud euanesceret. — Ius porro est vel *externum* vel *internum*; externum est, quod conjunctam habet facultatem cogendi et vi abigendi vnumquemque, qui exercitium istius juris impediatur; sin minus, *internum*. Eademque ratione est obligatio vel *externa* vel *interna*. Diues ex. gr. non *externe* obligatus est, ut stipem det pauperi, nec mendico *externum* jus competit stipem rogandi, adeo ut diuitem, qui dare nolit, possit cogere. — Caeterum obligatio et *ius externum* et *internum* ab aliis dicitur quoque *perfectum* et *imperfectum*. — His ante stabilitis non erit difficile intellectu, quodnam sit discrimen inter *ius naturae* et *ethicam*. Nimirum *ius naturae* est *scientia iurium* et *obligationum naturalium perfectarum*, *ethica* vero *imperfectarum*.

§. 21.

His praemissis demonstrare nunc conabimur, duella esse contra principia *iuris naturae*; et primo quidem probabimus, duellantes non seruare pactum. Namque omnes ciues *pactum subiectionis* inierunt cum summo imperante, si non diserte et expresse, tace saltem. Quippe eo ipso, quod ex ciuitate non egrediantur, consensum suum sufficienter declarant manifestantque. Vi autem huius pacti ciues obligati sunt ad obedientiam praestandam summo imperanti. Cum autem huic duellantium nec vnus nec alter obediens est, consequitur, neutrum seruare pactum.

§. 22.

Deinde duellantes *injuriam* afficiunt summum imperantem. Is enim alterum *injuriam* afficit, qui, nisi versetur in *justa ignorantia*, ejus *ius* violat, i. e. qui illud *ius*, quod habet alter, re vel verbis non agnoscit. Debitor ex. gr. creditorem *injuriam* afficit, si, quam
quam

quam soluendo est, debitum tamen soluere nolit. Duellantes autem jus summi imperantis violant. Duellantium enim alter est *prouocans*, alter *prouocatus*. Et *prouocans* quidem jus sibi arrogat, litem, quam habet cum altero, ipse decidendi, atque injuriam, quam sibi putat illatam, ipse vindicandi. *Prouocatus* vero, si *prouocationem* accipiat, eo ipso ostendit declaratque, haec jura esse penes *prouocantem*. Ambo autem haec jura in statu ciuili sunt penes summum imperantem solum, siue, quod eodem redit, penes *judices*, qui ejus nomine et jussu jurisdictionem exercent. Summo enim imperanti tranquillitas publica est commissa, ergo et illi competit jurisdictionis et jus puniendi delicta. Nam sine hoc illud, i. e. tranquillitas publica, effici nequit, quod §. sequenti ostendemus. Ergo penes summum imperantem est jurisdictionis et jus puniendi; haec autem jura cum duellantes violant, consequens est, duellantes injuria afficere summum imperantem. Quamobrem verissime FR. BACO (in Sermon. Fidel. XV. de *seditionibus et turbis*) cum *discordiae*, inquit, *et duella palam et audacter se ostentant, indicio est, reuerentiam erga principem exui.*

§. 23.

Porro qui duella ineunt turbant tranquillitatem publicam. Tranquillitas enim est status ab omni metu injuriarum vacuus. Quocirca, qui in societate ciuili aliis metum injuriarum incutiunt, turbant tranquillitatem ciuium. Hoc autem faciunt duellantes. Etenim, posita republica, vbi duella essent licita, primo leuissima quaeque injuria duello, i. e., si non morte, mortis saltem periculo plecteretur; quod quam sit injustum quisque videt. — Deinde eadem poena afficerentur diuersa delicta. Non aliter punire-

niretur, qui colaphum alicui infregisset; quam qui alterum stultitiae accusasset. — Porro innocentes saepe poenas subirent, quia haud raro fieret, ut, ira, invidia aliisque animi perturbationibus commotus, se putaret injuria affectum, qui reuera nullam esset injuriam passus. Verissime igitur est apud CICERONEM: (de off. I. 25.) *nunquam, iratus qui accedet ad poenam, mediocritatem illam tenebit, quae est inter nimium et parum.* — Tandem, ut alia taceamus, impune laederet, posset saltem, qui viribus et armorum dexteritate reliquis antecelleret. Ex his igitur cum satis superque patet, non posse ciues in societate ciuili, ubi essent duella licita, sine injuriarum metu, i. e. tranquille viuere, sequitur, eos, qui duella ineunt, turbare tranquillitatem publicam.

Tandem abutuntur quoque gladio in damnum aliorum et prouocans et prouocatus. Arma enim nulla alia conditione ciuibus permitti atque concedi possunt, quam ut iis patriam suam defendant, vel corpus suum, vel quamlibet aliam ob causam; nequaquam vero eo consilio, ut ciuis ciuem vulneret, mutilet vel interficiat. Illud autem efficere student duellantes; ergo abutuntur gladio in aliorum damnum ac detrimentum.

Atque haec sunt fere ea argumenta, quibus jus naturae oppugnat duella.

§. 24.

Iam vero demonstrandum est, et *imperfecte* nos obligatos esse ad duella omittenda. Pauca tamen praemoneamus oportet de obligationibus siue officiis imperfectis. Officia perfecta, ut supra a nobis dictum est, ita comparata sunt, ut, si ab iis discedamus, alteri jus competat nos cogendi, ut ad ea reuertamur. Reliqua

liqua vero officia ita affecta sunt, vt, si quis ea deserat, non possit vi compelli, vt ad ea redeat. Hoc genus officiorum dicitur imperfectum, non quod, si per se spectentur, reuera imperfecta sint, sed respectu tantum officiorum perfectorum, vt ab iis distinguantur, et quia alteri jus deest nos cogendi. Falso igitur hac ratione concluderetur: ab omni imperfectione est discedendum, ergo ab officiis imperfectis est discedendum, quia sunt imperfecta. Nam vere haec officia nos obligant, sed motivis tantum internis, quae autem tantam habent vim, vt vir bonus et generosi animi in seruandis officiis suis his magis ducatur motivis quam illis, i. e. externis. Et major quoque eum, qui officia seruat imperfecta sequitur laus, quam qui perfecta; quia ille non potest praesumi ea seruasse metu tantum poenarum. Majorem enim laudem meretur, qui pauperibus subuenit, quam qui creditoribus solvit.

§. 25.

Sed reuertamur in viam. Et primo quidem animos a duellis deflectat oportet haec cogitatio, causam et originem duellorum, vt in antecedentibus notatum est, nihil aliud fuisse, nisi opinionem superstitiosam. Majores enim nostri putarunt, duella ita a numine diuino dirigi, vt semper noxius inferior ex duello eaderet, innocens autem superior. Haec autem opinantes in maximo versabantur errore. Namque primo experientia saepe contrarium docuit. Haud raro enim factum est, vt vterque in duello vitam finiverit; saepe quoque, vt noxii fuerint victores. Deinde vero, vt alia argumenta silentio transeamus, nequidem potest Deus probare duella; etenim improbat ea in iure naturae. Itaque sibi ipse Deus contradiceret, si auctoritate sua comproba-

ret duella. Obligationes enim et iura, quae complectitur jus naturae, omnia hausta sunt ex rerum natura, cujus auctor est Deus. Ergo leges, quas fert jus naturae, ipsum tulisse Deum animum inducamus oportet. Quare, cum superstitione innitantur duella, fas est, ut simul cum superstitione deponamus quoque ipsa duella. Quemadmodum et reliqua ordalia, nimirum experimenta per aquam, per ignem, etc., quae ex eodem promonarunt fonte, diu jam esse desierunt. Quod si enim neglexerimus, iis nos praebimus similes, qui monachi fiunt, etiamsi bene intelligant, vitam monasticam Deo esse ingrati. Ita enim agentes efficiemus, ut in doctioribus hoc oriatur de nobis iudicium: *homines sunt tardi ingenii, imbecillae mentis*, et quae sunt hujus generis alia.

§. 26.

Provocans deinde consilium sive propositum suum partim non consequitur, partim ad illud assequendum ineptis utitur mediis. Triplex potissimum sibi proponit consilium, quod paucis explorabimus.

Et primum quidem duello impedire conatur, ne denuo injuria afficiatur, nec ab eo, a quo se putet injuria affectum, nec ab aliis, qui forte illius exemplum sequerentur, si patienter injuriam tulisset. Verum enim vero etsi sumamus, posse duello provocatum aliosque eo compelli, ut in posterum desinant provocantem injuria afficere, certissimum tamen est, idem effici quoque posse ope et auxilio magistratus sive judicis civilis. Hoc tantum est discrimen, quod haec ratio praecavendi injurias sit licita illa vero illicita; quodque haec fiat sine periculo ejus, qui se putet injuria affectum, illa vero cum maximo ejus, imo cum vitae periculo.

De-

Dein aliis persuadere conatur, se non esse eum, qui ex alterius calumnia videri possit. Hoc autem dum sperat duello perficere vehementer errat. Etenim non adeo ratione caret vulgus, ut ita concludat: *provocavit hic alterum ad duellum, ergo non is est, quem alter illum esse dixit.* Duellum enim inire potest pessimus quisque, sed eo honorem suum restituere nunquam poterit. Contra plerique (et saepe non immerito) ita conjiciunt: *hic alterum provocat ad duellum, non ad judicem, metuens, ne coram judice causa sua cadat.* Optima vero et certissima via, qua quis demonstrat, se non esse eum, qui putatur, est ea, ut constanter se contrarium ostendat, i. e. si accusetur injuriae, ut semper juste agat; si avaritiae, ut semper liberalem beneficumque se praebeat; et ita in reliquis.

Tandem mereri studet laudem fortitudinis et admirationem, et digito monstrari: *hic est, qui ad duellum provocare alterum est ausus.* Laudantur certe a nonnullis, sed tantum vel a malis vel ab imperitis. (Ratio infra afferetur §. 50.) Hujusmodi autem laudis honestum quemque puderet. Qui enim horum tantum laudem comparare studet neglecta comprobatione sapientum, profecto is nihil magnae rei unquam perficiet; *quique, ut verissime dixit CICERO Off. l. 19. ex errore imperitiae multitudinis pendet, hic in magnis viris non est habendus.* Sapientes enim peritioresque non possunt non contemnere duella, neque possunt laudare fortitudinem certantium. Etenim non fortitudo, sed temeritas est et audacia. §. 27. Deinde et hanc ob causam contentum non laudem meretur provocans, quod opinatam hanc laudem nullo alio modo consequi potest, quam cum periculo vitae alterius, ejusque innocui, quantumquidem laus sit unica duelli ratio. Et tunc profecto pejus facit,

cit, quam fenerator, qui illicitis vsuris nomen diuitis sibi comparare studet. Ergo non potest sapiens non improbare duella.

§. 27.

Duellans non fortis est, sed temerarius. Vir fortis enim is est, qui non timet ea subire pericula, quae subire est obligatus; temerarius vero, qui ea subit pericula, quae fugere est obligatus. Ergo duellans non fortis, sed temerarius est. Ultro enim et contra officium (vt supra §. 21. sqq. argumentis demonstravimus) maximis se objicit periculis. Ergo, vt dixi, duellans est temerarius. CICERO forte *stultum* illum appellavisset. *Fugendum enim illud*, inquit, (Off. I. 24.) *ne offeramus nos periculis sine causa, quo nihil potest esse stultius.*

§. 28.

Propterea quoque evitanda sunt duella, quod ita plerumque mores eorum, qui iis se dederint, afficiant, vt familiari consuetudini prorsus sint inepti, praecipue si feliciter pugnaverint; adeo vt iis sine multis incommodis periculisque familiariter vtinequeas. Hinc quoque, vt arbor ex fructu, sic hi fere ex familiaribus suis cognoscuntur. In nonnullis enim tantus oritur armorum duellorumque amor, vt ipsi fateantur, se non posse beate vivere, nisi interdum ineant duella. Quamobrem et hi solent lites quaerere, iisque ipsi saepe ansam et occasionem praebere, vt habeant aliquem, quicum pugnare possint. — Alii tam subilem habent sensum honoris, (ita enim loquuntur) vt omnino conticescere debeas, nisi illos offendere velis. Ergo in fine hujus §. paucis dicam, quid sit honor, quaque ille via comparetur. — Alii tandem amant imperium exercere in familiares suos, adeo vt omnia e nutu suo

fuo fiant oporteat; fin' minus, *ad arma!* Atque hanc cauffam esse arbitror, cur eveniat, vt faepe duello amici amicis necem afferant.

Honor est cognitio virtutum nostrarum, non quatenus haec cognitio est in nobis, fed quatenus illa est in aliis. Quo majores sunt hae virtutes, et quo pluribus cognitae, eo quoque major est honor. Haec definitio luculenter docet, quid fit faciendum, si honorati esse velimus. Nimirum virtutes comparemus necesse est. Sine virtutibus enim nulla quoque illarum potest esse cognitio. Solae igitur virtutes viam sternunt, quae ducit ad honorem, adeo vt sine iis haec via fit praeculfa. Qua propter egregie dixit CICERO: (Tusc. Quaest. I. 45.) *honor virtutem tanquam umbra sequitur.* Praecclare quoque et solerter idem ostendit Marcellus, qui, vt refert PLUTARCHUS, duo aedificavit templa, alterum virtuti, honori alterum, ita ambo conjuncta, vt nemo posset ingredi templum honoris, quin ante pertransisset virtutis. Quocirca vehementer errant, qui jurgiis, provocationibus et duellis honorem comparare student. Namque haec vitia sunt; et, quemadmodum virtutes ducunt ad honorem, sic vitia contra ad opprobrium.

§. 29.

Duella quoque omitamus oportet, ne alii nostrum imitentur exemplum. Etenim, quo quis altiori loco natus est, eo magis exemplo suo nocet. Ita enim comparati sunt homines, vt minus videant quaerantque, quid justum fit ac honestum, quam quid facere soleant, qui bonis parentibus ac honesto loco nati sint. Non igitur tantum est malum, si illustriores ineamt duella, (quamquam

D

est

est magnum hoc per se ipsum malum) quam illud, quod permulti imitatores existant. Corruptuntur ipsi et corrumpunt alios. Supra (§. 15.) iis a nobis *exempla* annumerata sunt causis, quibus in immensum multiplicata sunt duella. Si igitur duella illicita sunt, ut profecto sunt, quidni omnibus viribus, adeoque et exemplo nostro, iis obstare conemur.

§. 30.

Primum principium omnis philosophiæ moralis est, *perficere se ipsum*, quia nos ita creavit Deus, ut nihil aliud velle possimus, quam quod suspicamur nobis profuturum. Duellans vero non iis vitur mediis, quæ perfectionem ipsius promovent, sed quæ illi nocent. Quippe duellans sine ratione sufficiente (§. 26.) in gravissima se conjicit pericula. Namque ne ille quidem, qui armorum est peritissimus, semper vitæ suæ consulere potest. Sæpe enim factum est, ut ipsi armorum magistri duello vitam finirent. — Et, si quoque vitam non amittant, haud raro tamen vel mutilato, vel saltem vulnerato corpore ex duello redeunt. — Sed victus non tantum vitæ facit jacturam; verum ipse quoque videtur, si alterum interfecerit, in maximo versatur vitæ periculo. Nam, nisi turpi fuga leges deseruerit, vel nisi summi imperantis singulari benevolentia et gratia poena fuerit remissa, non minus mortem, eamque turpissimam et ignominiosam, effugiet, quam quilibet alius homicida. — Denique, si uterque salvus et incolumis ex duello discedat, eae tamen et provocantem et provocatum manent poenae, quibus magna pars felicitatis tollitur. — Si vero tandem turpi fuga vitam servaverit, patria vivet extorris, orbatus

rus reipublicae muneribus, quibus forte functus fuerit ante, amissis quoque cognatis et amicis, sine quibus vita mors est.

§. 31.

Contra idem principium et alio modo peccat duellans, eo scilicet, quod aliorum perfectionem felicitatemque ne quidem non promoveat, sed vel ei obstat. Hoc enim principium, *perfice te ipsum*, exigit a nobis, ut et aliorum perfectioni consulamus; adeo ut non possimus aliorum perfectionem negligere, quin simul negligamus et nostram. Ita enim ratio concludit. Qui consilio et data opera, nulla obstante lege, aliis prodest, bene agit, i. e. bonam edit actionem. Qui repetit bonam actionem, in eo oritur bonarum actionum habitus. Quoniam igitur bonarum actionum habitus sit virtus, sequitur, benefaciendo aliis in nobis oriri virtutes. Ergo qui prodest aliis, se ipsum perfectiorem reddit. Qui ex gr. saepe beneficus est erga alios, in eo oritur habitus beneficiis alios afficiendi, i. e. in eo oritur virtus, quae dicitur *beneficentia*. Quocirca, qui beneficum se praestat erga alios, perficit se ipse. Eademque ratione efficitur, qui nocet perfectioni alterius, eundem et sui perfectioni nocere; quia inde nascuntur vitia, quae nos imperfectiores reddunt. — Duellans igitur contra hoc principium, *perfice te ipsum*, peccat, propterea, quia magnum sibi creat periculum alios infelices reddendi; et primo quidem, si ipsi male successerit duellum, cognatos et amicos suos; deinde, si adversario, et ipsum adversarium, intimum saepe amicum suum, (§. 28.) et omnes eos, quibus iste, si sit interfectus, fuerit carus. Vnde tantus saepe oritur angor et cruciatus conscientiae, ut haud raro, quoniam ferendo non est, ipse sibi mortem conscif-

cat. Sin vero minus manus sibi inferat, plerumque tamen conscientiae hi morsus perdurant ad ultimum vsque vitae halitum; quin etiam, appropinquante morte, ubi caeterae corporis vires sensim evanescent cessantque, hi contra cruciatus, etiam si tempore paululum sopiti, nunc denuo expergefatti novis etiam viribus adsunt; quibus tandem sub cruciatibus, miser miseram deponit vitam.

Et haec sunt argumenta, quae nobis probare videntur, illicita esse duella.

PARS TERTIA

DE

ARGUMENTIS EORVM,
QUI DVELLORVM PATROCINIUM
SVSCEPERVNT.

§. 32.

Nihil profecto magis aequum dici potest; quam quod dicitur in proverbio, *audi et alteram partem*; praesertim in nostra hac disputatione, cum ea, quae a duellorum patronis iis objiciuntur, quae a nobis disputata sunt, adeo sunt speciosa, ut decipiant magis, quam uvae, quas pinxisse fertur APELLES. His enim decipiebantur tantum aves, illis vero decipiuntur saepe homines. Verumtamen, cum non omnes illorum objectiones ejusdem sunt momenti, eas tantum, quae nobis videntur praecipuae, quaeque numero

mero tres sunt, parte hac postrema et ingenue proferemus, et, quantum in nobis est, refutabimus.

§. 33.

Et primum quidem contrariae sententiae patroni, *etiamsi*, inquit, *non negamus, jus naturae improbare duella, adeoque duella esse malum; malum tamen necessarium esse putamus, partim quod sanari non possit, partim quoque quod sine duellis nulla fere esset in animis militum fortitudo, sine qua bella turpiter gererentur, et patria frustra defenderetur.* Ad hanc objectionem, quae duplex est, dupliciter quoque a nobis respondebitur, postquam antea in genere observatum est, nullum malum necessarium esse posse, quod jus naturae condemnat. Qui enim Deus, qui legum naturae est auctor, (§. 25.) velle possit, ut aliquid non faciamus, quod, eodem Deo volente, necessario faciendum esset, adeo ut non facere non possimus? Haec enim contraria sunt, et non utrumque, sed alterutrum tantum verum esse potest. Quocirca vel jus naturae improbet duella necesse est, vel duella non sint malum necessarium; sed verum est prius, ut supra argumentis demonstravimus, ergo falsum est posterius, i. e. ergo duella non sunt malum necessarium. — Sed hoc in genere.

§. 34.

Quod igitur ad primum atinet: qui malum esse insanabile defendunt, parum, animi naturam sibi esse cognitam, ostendunt. Is enim, qui duellum committit, vel felicitatem suam promovere studet, vel aliquid a se propellere, quod felicitati noxium esse censet. Hoc vero dum putat, errat; sed ita tamen, ut erroris

convinci possit. Namque sanae mentis nemo tam est hebes, ut non possit intelligere, duella felicitati ipsius magis obasse, quam prodesse. Ergo hoc malum est sanabile. Convictus enim erroris non magis potest duellum inire, quam lanx librae, cui pondus gravius sit impositum, non praeponderare. Etenim ea est animi nostri natura, ut, nisi in errore versetur, quod sibi prodest necessario appetat, quod vero nocet aversetur.

§. 35.

Deinde experientia ipsa quoque docet, non insanabilem esse animi hunc morbum. Namque magna pars hominum, quae paucis ante seculis, injuria affecta, armis se ipsa vindicasset, nunc alia, eaque legibus praescripta, via jus suum persequitur. Oculos enim conspicias quaeso in monachos, quibus, etsi olim non sine provocatione eos offendisses, (§. 15.) nunc vero orta controversia ne in mentem quidem veniat, illam dirimere armis. Hanc animi perturbationem cum monachi moderari potuerunt, quid nobiles non possint, qui illis multo se putent praestantiores? — Ipsi quoque principes, quamquam a duellis quondam non erant alieni, hodie autem, quod nuper etiam magna cum laude omnium bonorum vidimus, frustra ad duellum provocantur. Falsa igitur illorum est opinio, qui hoc malum insanabile esse censent; haud pauci enim, qui animi hoc morbo laborarunt, sanati sunt, et ab esse ad posse valet consequentia.

§. 36.

Quod ad alteram objectionis partem, qua defenditur, *nullam fere in animis militum sine duellis fore fortitudinem*; statim observandum est, eam probare et plus et minus, quam illi volunt, qui ea
vtun-

vtuntur. *Plus*: sic enim duella non tantum militum ducibus permitti deberent, verum vnicuique militi gregario; nam vtrisque opus est fortitudine. *Minus*: quia hac ratione militibus tantum essent licita duella, reliquis vero nobilibus aliisque non item.

Abunde quoque docet experientia atque historia, hanc objectionem levis esse momenti. Multi enim sunt viri fortissimi, quamquam duella nunquam inierunt. Possem instar omnium fortissimum totius Europae principem appellare, qui duellis profecto ad hanc fortitudinem et gloriam non ascendit. Quid? Graeci et Romani nonne adeo fuerunt fortes, vt similis virtutis exempla in historia recentiori pauca tantum reperiantur? Nihilominus adeo iis duella fuerunt incognita, vt illorum lingua hujus criminis etiam nomen desit.

§. 37.

Sed vt in ipsam hujus objectionis arcem invadamus, primo ostendere conabimur, timidos duellis non fieri vere fortes, nec vere fortes fortiores; deinde duella, et quae inde oritur duellorum libido, in bellis esse perniciosissima.

Timidorum duplex est genus. Alii enim, sive quod infirmum ac debile corpus a natura acceperint, sive qualemcumque aliam ob causam, adeo sunt timidi et anxii, manentque per omnem vitae cursum, vt Aethiopem lavares, si hos fortes reddere instituisses. Merito igitur, neque etiam dissentientibus adversariis, hujus generis timidos duellis reddi posse fortes ac strenuos negamus.

Alterum timidorum genus est eorum, qui tales sunt non necessitate quadam naturae, sed aut delicata nimis et molliori educatione.

carione; aut familiari cum iis consuetudine, qui animum virilem, etiam in puero conspicuum, suffocare magis et extinguere student, quam excitare; aut forte aliam ob causam, talem tamen, unde fit perspicuum, timorum animis inhaerere magis, quam corporibus. Hos posse duellis ex animis expellere timorem, praecipue si feliciter pugnaverint, experientia hoc docente, negare non audemus.

Sed etiam si sumamus, veram esse, quae inde oritur, fortitudinem; iustum tamen esse ac licitum offerre vel oblatum accipere duellum, eo tantum consilio, ut hoc modo fortitudinem adipiscamur, hoc nemo vir honestus unquam concesserit. Illud enim nihil aliud est, quam sui commodi causa nocere alteri, quo nihil retrius esse potest, nihil minus in republica tolerandum. Si enim, ut praeclare ait Cicero (de off. III. 5.) *sic erimus affecti, ut propter suum quisque emolumentum violet alterum, dirumpi necesse est eam, quae maxime est secundum naturam, humani generis societatem. Ut, si unumquodque membrum sensum hunc haberet, ut posse putaret se valere, si proximi membri validitatem ad se traduxisset, debilitari ac interire totum corpus necesse est.*

§. 38.

Postremo id ipsum, quod modo dedimus, nunc negamus, nempe duellantes esse fortes; imo sunt temerarii. Fortis enim est, qui non timet subire pericula, hoc quidem consilio, ut magnum nanciscatur bonum, quod verisimiliter consequetur, quodque faciliori via obtinere non potest. Temerarius vero is est, qui quidem in magna se conjicit pericula, sed ut parvum nanciscatur bonum, vel quod verisimiliter non consequetur, vel quod faci-

faciliori via obtinere potest. Isto autem modo agit duellans. — Aliquando enim duella ineuntur per jocum, ut ajunt; vel quod alteruter nescio quid dixerit, quod virum honestum nequaquam offendisset. — Plerumque quoque in scopum non collineat. §. 26. — Tandem injuria affectus vitae adit periculum, cum potuisset adire judicem, et sic amovere injuriam, quod nullo modo est periculosum, et virum honestum magis decet. Ergo duellans non est fortis, sed temerarius.

§. 39. Quod ad vere fortes attinet: iis certe non assentimur, qui illos duellis fieri posse fortiores censent. Primum enim isto modo male defenduntur duella. Namque non fortes fortitudinis indigent, sed timidi. Parum utilitatis attulisset, qui invenisset, qua via divites fierent ditiores. Divitibus enim non opus est pecunia, sed pauperibus. — Deinde vero tantum abest, ut fortes fiant duellis fortiores, ut contra simul et fortes esse et inire duella ne possint quidem. Nam qui duella committunt sunt temerarii, (§. 38.) ergo et fortes essent et temerarii simul, quod fieri nequit. Unum tollit alterum.

§. 40. Restat ut ostendamus, perniciose esse in bellis cum duella, tum, quae inde oritur, duellorum cupido. Et Damnum quidem, quod inde nascitur, nobis videtur triplex.

Primum enim nihil magis verum est, nihil magis tritum, quam vetus hoc proverbium: *regis ad exemplum totus componitur orbis*. Ex quo efficitur, pestis instar fore in exercitu imperatorem, qui a duellis abstinere nesciat; nam, ut hic morbus inficit cir-

E

cum-

cumstantes, sic duellandi cupido, nisi prohiberetur, reliquorum statim praefectuum occuparet animos, mox etiam singulorum quorumlibet militum. Vnde sequeretur, non tantum discordiam fore inter illos, qui, nisi vnitis viribus pugnent, frustra victoriam reportare niterentur; verum etiam cladem fore in exercitu, antequam proelium esset commissum, et forsitan eos interentum iri, quorum opera et consilio, qui nunc vincuntur, vicissent.

Alterum est, quod duellantes vulgo sint audaciores, et viribus tantum opus esse ad vincendum, et forti animo sibi persuadent, non adeo prudentia et sapienti consilio. Verum hac ratione, praecipue vt hodie fiunt bella, invento pulvere pyrio, imperator saepe et semet ipse et exercitum suum in maximas praecipitaret calamitates. Quis nescit res gestas CAROLI XII, regis Suecorum, imperatoris sane audacissimi, sed non semper considerate agentis? Olim quidem cum ipsi duces militibus exemplo esse et praecire solebant, corporis viribus, armorum peritia, quin aliquando temeritate opus erat. Hodie vero plus pollent animi vires, sapientia atque prudentia.

Tertium est, quod plerumque duellantes ita sint animo affecti, vt etiamsi prudentia hoc postulet, non possint injuriam moderate ferre. Protinus ad arma volant. Differre vindictam et opportunum exspectare tempus, nesciunt. Verum enim vero perpeffio contumeliae et dissimulatio irae adeo est boni imperatoris, vt superarint saepe hostem, vel contra ab hoste superati sint; prout virtute hac bellica praediti fuerint imperatores, vel minus. Abundat historia exemplis, quae omnem hac in re dubitationem tollunt. Etenim, vt silentio praetereamus Q. FABII CUNCTATOREM, qui cunctando, vt ait ENNIUS, Romanam restituit rem; alterum

rum appellare libet M. FABIVM, consulem Romanum, virum sapientissimum, qui, nisi, laceffitus injuria, castris se tenuisset, nunquam Veientes, qui diu laceffendo, insultando provocandoque castra Romanorum obierant, vicisset. LIVIVS L. II. c. 45.

Ex his abunde patet, valde errare eos, qui patrociniū duellorum propterea susceperunt, quod ex his oriatur in animis duellantium fortitudo. *Profecto isto quidem modo, ut bene habet CICERO, (Tusc. Q. IV. 23) liceret dicere, utilem vinolentiam ad fortitudinem, vilem etiam dementiam, quod et insani et ebrii multa faciunt saepe vehementius.*

§. 41.

Objectio secunda. Deinde illi, quibuscum nobis disceptatio est, defendunt, *plerosque principes probare, imo saepe laudare duella, non quidem aperte, sed, ne subditi abutantur hac laudatione, clam ac tacite.* Hoc dicentes subrident plerumque, quia nihil posse dici contra autumant; potest vero multum.

Nam primum, etiamsi sumamus, verum esse, quod dicunt, nihilominus illicita esse duella ac turpia, adeoque non ineunda, arbitror. Si enim omne id illicitum est, quod natura vetat; verantur autem in jure naturae duella; consequens est, eadem esse illicita. Verum autem primum, ut supra a nobis est probatum; verum et extremum. Hoc si sit verum, ut est verissimum; in viro vere honesto nihil mutationis afferre poterit, quantumvis laudet princeps duella; imo nihil, si vel iniri duellum imperasset, quippe quod nullo jure quicquam praecipere possit, quod sit naturae contrarium. Quid? si juberet facere furtum, essetne illi obediendum? Minime vero. Quidni? Quia natura vetat. Etenim princeps, qui quicquam fieri juberet, quod esset juri natu-

rae contrarium, subditos suos infelices redderet; juravit autem jusjurandum, se velle felicitatem illorum, quantum possit, promovere. Tamdiu igitur obedientiam principi praestare debemus, quamdiu ejus praeceptis salus publica promoveatur, nequaquam vero si haec iis evertatur. Quamobrem laudatissimum est XII Tabularum praeceptum: *salus populi suprema lex esto*. Est igitur officium vniuscujusque subditi, non obedire principi, cujus praecepta praeceptis juris naturae adversantur.

Iustum et tenacem propositi virum

Non civium ardor, prava jubentium,

Non vultus instantis tyranni

Mente quatit solida.

§. 42.

Verum id ipsum quoque vehementer dubito, quin imo calumniam esse arbitror, vllum hodie reperiri principem, cui quidem Deus sanam mentem in sano dederit corpore, qui probat, vt illi existimant, laudatque duella. Nam si rationem quaeras, *quod saepe in duellantes non animadvertant*, respondent. Inde autem, quod aliquando principes remittunt poenam (nam saepe non fit; saepe contra duellantes poenis afficiuntur justissimis; saepe quoque clam ineunt duella, metu supplicii, et proinde in illos animadverti nequit;) ex hac autem remissione, inquam, effici nequit, principes laudare duella. Grata enim beneficiorum recordatio, imo ipsa reipublicae salus exigere potest, vt a severitate legis interdum discedatur; quippe quod leges tantum spectent *delicta*, non adeo *delinquentes*, id autem haud raro fit necessarium, vt et delinquentium ratio habeatur. Quid? Si L. Iunius Brutus, vir

vir justus, sed severus idem, postquam patriam in libertatem vindicaverat, ambobus filiis suis, Tito ac Tiberio, qui fuerant conjunctionis de recipiendis regibus focii, pepercisset, quod facile, annuente populo, impetrasset; num probasse Brutum filiorum scelus inde sequatur? vid. LIVIUS L. II. c. 4. 5. — Vel populum Romanum laudasse putabis turpe Horatii facinus, qui, post victoriam domum rediens, stricto gladio transfixit sororem? Attamen populus, ut est apud eundem Livium L. I. c. 26., Horatium absolvit, non jure causae, sed admiratione virtutis.

§. 43.

At Vos, Viri Borussi, quos magni faciam, dum memor ero mei, Vos Regem Vestrum, Maximum, Optimum, Sapientissimum, non adeo ignorare potestis, ut Patrem illum patriae, quem saepe Vos summis efferentes laudibus lubenter audivi, alium suspicemini esse coram populo improbantem duella, alium in palatio eadem approbantem. Qualis enim Regis sit de duellis sententia et vera mens, cum aliunde dilucide apparet, tum in primis ex epistola, scripta quondam ad STIL. Cujus epistolae verbis, quae illam assumptionem probant, si disputationem hanc ornaverò, quaeso, ne arrogantiae et vanitatis me accusetis.

Le véritable honneur tient en milieu prudent ;

Il n'a point de faiblesse et n'est jamais ardent ;

Affuré de son coeur et maître de lui-même,

Ce n'est pas un vain nom mais la vertu qu'il aime.

Mais si le point d'honneur cause d'autres effets,

S'il produit des débats, des meurtres, des forfaits,

Sa vertu disparaît et c'est scélératesse.

Cet excès perd souvent l'indocile jeunesse,
 Au violent courroux prompte à s'abandonner,
 Elle est sur un seul mot prête à s'assassiner.
 L'honneur est dans sa bouche, et pleine d'arrogance,
 De ce nom respecté décorant sa vengeance,
 Et ne distinguant point dans son aveuglement
 L'ennemi de l'ami, l'étranger du parent,
 Elle court s'égorger sans avoir l'ame noire,
 Et pense par le crime arriver à la gloire.

Les premiers mouvemens doivent se pardonner,
 L'impétueux courroux ne peut se gouverner;
 Mais lorsque de sang froid, sans haine, sans colère,
 Un préjugé cruel, que le monde révere,
 Pour sauver leur honneur oblige deux amis
 De combattre en champ clos comme des ennemis,
 Qui ne déplorerait qu'un caprice bizarre
 Imposé à l'honneur même une loix si barbare!

Sont-ce des insensés, sont-ce des furieux
 Que ces vengeurs cruels d'un honneur odieux?
 Non c'est un peuple doux, généreux, magnanime,
 Qu'un préjugé funeste entraîne dans le crime,
 Qui du ciel partagé d'une rare valeur,
 En pervertit l'usage et la change en fureur.

Arrêtez, malheureux! Ayez l'ame attendrie,
 Votre sang est trop pur, trop cher à la patrie,
 N'en couvrez point la terre, ou vous vites le jour.

§. 44.

Tandem quoque sunt, qui celebre illud edictum Electorale-Brandenburgicum contra duella, editum denuo 1713, minus recte interpretentur, sive quod male intelligant (licet non sit obscurum vel ambiguum) sive quod non legerint, sed fando tantum de eo audiverint. Etsi enim non negant, illud edictum vetare duella, implicite tamen eadem in illo esse iussa censent, quia praecipit: *ne quis patienter ferat injuriam*. Profecto vnum et alterum dicitur; sed male concluditur: *ergo confugiendum est ad duellum*. Namque praeter duellum etiam aliae patent satisfactionis viae, quae expressis quoque verbis in isto edicto sunt indicatae. Dicitur enim: *injuriam affectus, si sit miles, adeat forum militare; si sit civis, civile*; et sic in reliquis. Vidd. istius edicti Titt. 2. 4. 6. II.

§. 45.

Veniamus nunc ad objectionem tertiam, eamque postremam, atque omnium certe gravissimam. Defensores scilicet duellorum hac tandem ratione causam suam dicunt. *Qui duellum alteri non obtulerit, cum offerre secundum leges, ut ajunt, honoris debuisset, vel oblatum duellum non acceperit, iisdem legibus id vetantibus; illum nihil manent, nisi dedecus et paupertas. Familiare enim et amici, quorum consuetudine antea uteretur, nunc ipsum fugiunt non tantum, verum etiam discesserit et conviciis adeo vexant exagitantque, ut, quibus antea fungeretur, abdicare honoribus misere coactus, ad incitiam tandem paupertatemque se videat reductum turpissimam.* Haec autem mala cum evitasset, si iniisset duellum; sequitur, consideratius esse, si leges honoris velint, inire duellum, quam evitare. Mala enim, quae sequuntur duella, non sunt tanta; et sapientis est, ex duobus malis propositis eligere minus.

§. 46.

Speciosa sane objectio est, at minime sincera. Ergo ad defensionem paulisper cohibeas quaeso. Mala enim, quae illum manent; qui duellum inire negat, nimis aucta sunt et multiplicata; atque hoc primum est, quod a nobis ostendetur.

Quod igitur attinet ad dedecus, nisi opiniones adferamus praedjudicatas, profecto illud non tantum videri potest, quantum illi dictitant. Multi enim sunt, quorum mores sunt adeo corrupti, et qui animo sunt tam abjecto, ut famam et existimationem, diu perditam, non iterum amittere possint. Contra alii sunt viri optimi, quorum honesta vitae ratio, et spectati mores adeo sunt omnibus cogniti, probati, laudati, ut, etiamsi oblatum duellum non accipiant, eadem tamen illos bona existimatio, eademque prosequantur laudes. — Sed fortasse quispiam dixerit: *fac virum bonum vitam agens occultam; is certe provocatus dedecus effugere nequit, nisi provocationem accipiat.* — Poterit tamen omnia convicia et maledicta, omnemque injuriam a se avertere; ista enim quominus fiant, prohibent leges. Et, si quoque damus, veterum amicorum familiaritatem tolli, eo tamen minor erit illa iactura, quo major sit morum et opinionum diversitas. Nec quoque putemus, omni hominum societate illum quasi esse ejectum; amicitiam enim jungere poterit cum generosi et excelsi animi hominibus, quibus non modo non invisus, sed eam ipsam ob causam erit carior.

Deinde verbum quoque de paupertate est dicendum, quae, ut ajunt, illos manet, qui data occasione duellum inire recusant, quoniam muneribus abdicare coguntur. Et statim quidem animadvertendum est, multos esse, qui duellis sint dediti, et si nullum munus publicum administrent, et haud scio an ea sit duellantium pars major. Ple-rique enim, qui duellis se abstinere nesciunt, juvenes sunt, quibus ob aetatem

aetatem munera nondum committi solent. Quocirca ridiculum foret, si illi hac excusatione vterentur. — Deinde etiam ii excipiendi sunt, qui muneribus funguntur civilibus; quippe qui, licet non accipiant duella, non adeo vexantur, vt munera sua deponere necesse habeant. — Quamobrem militum duntaxat restat ordo, nec is vero omnis, sed tantum fere illi, qui occasionem nondum sunt nacti, strenuum fortemque animum suum probandi, et proinde timiditatis ergo duellum non iniisse censentur; vel qui, si ludibrio habeantur, par pari referre vel nolunt, vel non possunt.

Sed quorsum haec omnia? Vt intelligatur, admodum paucos tantum hac duellorum defensione vti posse, dum ea vtantur, omnes.

§. 47.

Porro et aliud in ea objectione inest vitium, quod equidem primarium esse cenfeo. Tantum enim abest, vt mala, quae ex accepto duello oriantur, sint minora, quemadmodum illi defendunt, quam quae ex negato; vt contra, si quod verum est ingenue profiteri velimus, illa his multo esse maiora fateamur oportet. Quis enim non videt, qui, quae supra, parte secunda, a nobis disputata sunt, sine praedicio legerit, si possent vtraque mala lancibus imponi, et corporum instar ponderari; mala, quae nascuntur ex duellis, valde esse praeponderatura. Ex quo efficitur, quoniam sapientis est, ex duobus malis propositis eligere minus, a duellis esse abstinendum.

§. 48.

Sed oportet, vt hanc difficultatem distinctius persequamur, atque euidencia maiori ostendamus, ista mala, quae ex patris oriantur duellis, esse iis maiora, quae ex negatis. Et mala quidem duplicis sunt generis; vel enim ita comparata sunt, vt in ipso animo sint fita, qualia

F

sunt

sunt *ignorantia, vitia, aliaque*; vel ita, vt extra animum, vt *paupertas, ignominia*. Illa dicuntur *mala interna*, haec *externa*. Iam vero illa mala, quae inde nascuntur, quod quis duellum inire nolit, sunt tantum *externa*; etenim paupertatem inde et ignominiam nasci, quae sunt mala *externa*, ipsi fatentur aduersarii (§. 45.). Mala contra, quae ex patratu duellis oriuntur, partim quoque sunt *interna*; duellans enim peccat; cum autem ex repetitis peccatis oriuntur vitia, ex duellis oriri vitia necesse est; vitia vero cum sint mala *interna*, quae ipsum inficiant atque corrumpant animum, sequitur ex duellis nasci mala *interna*. Mala autem *interna* quoniam *externis* sunt *majora*, quod mox a nobis ostendetur, et quoniam sapientis est ex duobus malis propositis eligere minus; consequens est, inire duella vetare rationem, siquidem ex duellis oritur malum *maius*.

Nunc igitur ostendemus, mala *interna* *externis* esse *majora*. — Hoc tamen ante precor, vt ea hic in memoriam redigantur, quae a nobis §. 46. sunt dicta; ista nimirum mala, quae, vt aduersariorum plerique defendunt, omnes prosequantur duellantes, prosequi tantum paucissimos — Iam vero triplicem ob rationem mala *interna* esse *majora* probare conabor.

Prima est, quod, si temporis spatia comparemus, quo vtraque mala durent, diuturniora multo esse mala *interna* quam *externa*, fateamur sit necesse. *Externa* enim cum ipsa morte evanescent, imo saepissime ante mortem. Ita Aristides, cum decem annorum exilio ab Atheniensibus esset multatus, quod tam cupide elaborasset, vt praeter caeteros *justus* appellaretur, sexto jam anno quam erat expulsus, restitutus, et *majori* etiam est honore affectus, quam erat antea. *Interna* vero mala nos sequuntur non modo per omnem hanc vitam, verum etiam post mortem. Non diffiteor equidem, posse quoque animum,

vi-

vitii corruptum ac depravatum, restitui in integrum. Sed illud tamen inde efficitur, ut eam ipsam ob rem serius ad eam perfectionem pervenire possimus, ad quam pervenire nobis licuisset, nisi hac restitutione opus fuisset. Atque hoc sensu haec mala esse sempiterna quis non videt.

Secunda est, quod mala interna ita sint comparata, ut ea intueri nequeamus, quin tristitia ac dolore nos afficiant, eoque majori, quo magis sit culpa in nobismet ipsis. Mala vero externa, siquidem sapere coeperimus, tranquilla nobis ac quietam mente contemplari liceat; praecipue si sine nostra culpa, vel etiam propterea ea patiamur, quod officio deesse noluerimus. Hinc tanta animi alacritate vita excessit Socrates, vir vere magnus.

Mala tandem interna, vitia et illicita ignorantia, saepissime homines reddunt pejores. Ratio est, quod ex ignorantia nascuntur errores, ex erroribus vero (illicitis scilicet) vitia; ergo illicita ignorantia parit vitia. Mala vero externa plerumque mali tantum speciem praeferunt, cum sint revera optima animis nostris medicina. Qua propter egregie FRANCISCUS BACO (serm. Fid. VI. *de rebus adversis*) habet *virtus*, inquit, *simile quiddam adamentis quibusdam, quae fragrantissima sunt, aut incensa, aut tusa; namque fortuna adversa hominum potissimum indicat virtutes.*

Ex his abunde effici putem, mala interna externis esse majora.

§. 49.

Militibus tandem, qui jure quodam majore hac objectione uti videntur, jure quoque majore quam caeteris ita responderi posse arbitror: alienissimum esse a viro vere forti timere mala externa tum, cum vetat officium; adeoque illos omnium minime oportere, quoniam

niam fortes et esse et haberi volunt, inire duella, eo consilio, ut mala externa a se avertant. Verae enim fortitudinis proprium est, officio imperante, nil extimescere, omnia humana despicere, nihil, quod homini accidere possit, intolerandum putare. Nam, ut verissime ait CICERO, (Off. III. 33.) *qui dolorem summum malum dicat, apud eum quem habet locum fortitudo, quae est dolorum laborumque contentio?*

§. 50.

Tandem denique de *opprobrio*, quod patiuntur ii, qui, praecipiant licet leges honoris, duellum inire nolunt, sive, quod eodem redit, de *laude* dicam, quam consequuntur duellantes, quae sit ejus causa et origo. Nam profecto, ea nos latente causa, valde mirari debemus, unde tantum crimen tot invenerit, et inveniatur etiam nunc laudatores. — Duellum scilicet actio est non simplex, sed composita, et ex multis aliis actionibus quasi concreta. Non tantum enim est duellum neglectus officii et aspernatio legum, verum etiam *contentio periculorum*; quae postrema actio, quamquam non vera, est tamen similitudo quaedam et species fortitudinis, in quam solam oculos intendens vulgus praeter modum laudibus effert duellantes. Quod item, ut praeclare ait CICERO, (Off. III. 3.) *in poematibus et picturis usu venit, ut delectentur imperiti, laudentque ea, quae laudanda non sunt, ob eam, credo, causam, quod insit in his aliquid probi, quod capiat ignaros, qui iidem, quid in unaquaque re vitii sit, nequeunt judicare.*

FINIS.

Halle, Diss., 1786/87

ULB Halle

001 604 848

3

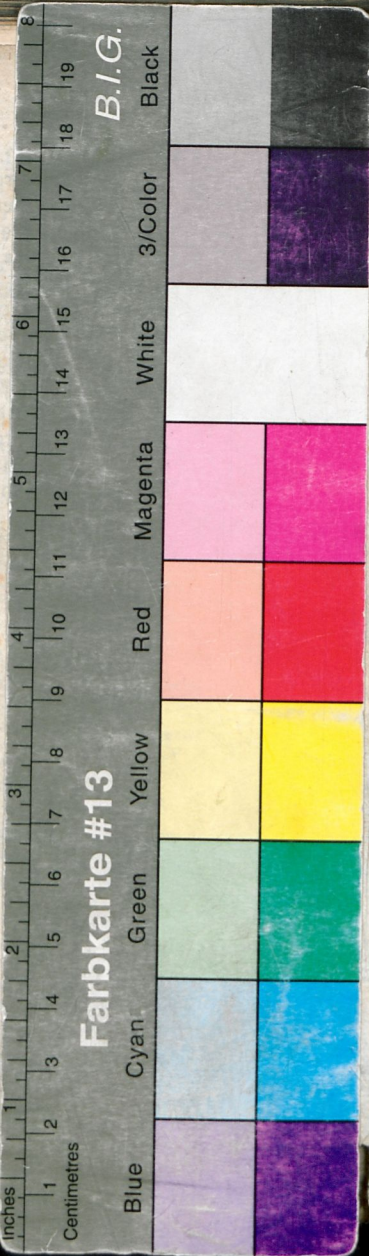

Sb.

vd 10

9

SPECIMEN PHILOSOPHICVM
INAUGVRALE
DE
D V E L L O,

QVOD
EX DECRETO
AMPLISSIMI ORDINIS PHILOSOPHICI
IN REGIA FRIDERICIANA,
PRAESIDE
FRIDERICO AVGVSTO WOLF,
ELOQVENTIAE ET POËSEOS PROFESSORE PVBL. ORDIN.
ET FACVLTATISP HILOSOPHICAE H. T. DECANO
SPECTATISSIMO,

PRO
SVMMIS IN PHILOSOPHIA ET AA. LL.
HONORIBVS,
ERVEDITORVM EXAMINI

SVEMITTIT
A HASSVERVS DOYER,
ZWOLLA - BATAVVS.

AD DIEM VIII. APRILIS MDCCLXXXVI.
H. L. Q. S.

HALAE
IN OFFICINA GVNERTIANA.